Jędrzej Giertych - Roman Dmowski Pisarz Polityczny

Artykuł z 1939 roku.

JEDRZEJ GIERTYCH

ROMAN DMOWSKI - PISARZ POLITYCZNY

Roman Dmowski zajmuje wielkie miejsce nie tylko w dziejach politycznych Polski, ale i w dziejach polskiego piśmiennictwa.

Jest to zjawisko stosunkowo rzadkie, by praktyczny działacz polityczny - działacz, umiejący skutecznie oddziaływać na bieg historii swojego kraju, a w pewnym stopniu i Europy - był również wybitną indywidualnością twórczą na polu twórczości kulturalnej; Bismarckowie, Cavoury, kardynałowie Richelieu, czy biskupowie Oleśniccy, przeważnie nie pozostawili po sobie trwałego śladu, jako pisarze, tak samo, jak z drugiej strony Macchiavelli'owie czy Maurras'y przeważnie nie byli wybitniejszymi działaczami praktycznymi. Tymczasem Dmowski był w jednej osobie i wielkim mężem stanu - na miarę Bismarcków, Cavourów, Richelieu'ów i Oleśnickich - i wielkim pisarzem, na miarę Macchiavellich, Ostrorogów i Stasziców.

Twórczość pisarska - to jedna z najważniejszych dziedzin twórczości, składających się na kulturę narodową. I to nie tylko twórczość na polu literatury pięknej! Czymże byłaby

literatura grecka bez Platona i Arystotelesa, literatura łacińska bez Cicerona, literatura włoska bez Macchiavella, literatura niemiecka bez niemieckich filozofów? Przyszłe pokolenia w Polsce tak samo będą mówić, że nie do pomyślenia jest polskie piśmiennictwo - bez Dmowskiego.

Pisarz polityczny wielkiej miary jest człowiekiem, kształtującym myśl narodu, tak jak wielki artysta jest człowiekiem, kształtującym jego uczucia i zmysł piękna. Dmowski - pisarz jest jednym z tych wielkich polskich pisarzy, którzy wiążą naszą cywilizację narodową najmocniej i najbardziej organicznie z wielkim światem cywilizacji łacińskiej. Bez wszelkiej przesady stwierdzić można, że gdyby nie Dmowski i jego twórczość pisarska - to całe oblicze naszego narodu byłoby dzisiaj, po długim okresie rozbiorów i w erze zalewu żydowszczyzny, bez porównania mniej łacińskie i zachodnie, niż jest w rzeczywistości. Zarówno treść poglądów Dmowskiego, na wskroś europejskich, rzymskich, wywodzących się z dziedzictwa cywilizacyjnego Zachodu, świata katolickiego, starej, autentycznej Polski, jak nawet i forma, w której poglądy te zostały wypowiedziane i jako pokarm myślowy narodowi polskiemu dane - forma, której podstawowymi rysami są: rzymska, żelazna logika, łacińska jasność i prostota, łacińska lapidarność, zwięzłość, dobitność i siłą - są i na zawsze pozostaną w naszym piśmiennictwie jednym z najpotężniejszych faktów, sprawiających, że piśmiennictwo to należy nawskroś do Zachodniej Europy.

Roman Dmowski był wielkim pisarzem w każdym calu. Pozostanie on w piśmiennictwie naszym wzorem nie tylko głębi myśli i bogactwa treści, ale też i wzorem piękna i prostoty stylu oraz klasycznej czystości języka. Był to jeden z największych miłośników pięknej, poprawnej polszczyzny,

którą znał znakomicie i której czystość starał się krzewić nie tylko przez przykład własnej twórczości pisarskiej, ale i przez systematyczną propagandę wśród ludzi, z którymi się stykał. Nieraz potrafił przerwać w środku słowa przemówienie polityczne niejednego mówcy, na to, aby mu wytknąć, że popełnił błąd językowy, że nawet „do tej pory” (zamiast „dotychczas”) jest rusycyzmem, albo że wyraz „wykorzystać” (zamiast „zużytkować” lub „wyzyskać”) jest nowotworem, powstałym w dziennikarskim żargonie, a prawidłowej polszczyźnie nieznanym…

Twórczość pisarska Romana Dmowskiego była niezwykle rozległa i różnostronna. Jednym z najważniejszych przedmiotów pracy pisarskiej Dmowskiego było - formowanie ideologii narodowej. Pod tym względem klasycznym jego dziełem są „Myśli nowoczesnego Polaka”, które na zawsze pozostaną podstawową książką, formułującą doktrynę polskiego nacjonalizmu. Do tej samej dziedziny należy powojenna rozprawa „Kościół, naród i państwo”, stwierdzająca nierozerwalną łączność narodu polskiego i polskiego nacjonalizmu z Kościołem katolickim.

Inną grupę dzieł Dmowskiego stanowią dzieła, poświęcone oświetlaniu dróg polskiej polityki zagranicznej. Dmowski - twórca odnowionej polskiej dyplomacji i jeden z największych dyplomatów w całych naszych tysiącletnich dziejach - nie tylko wytknął polskiej polityce zagranicznej kierunek przez swą działalność praktyczną, ale i sformułował doktrynę tej polityki. Jego przedwojenne dzieło, ustalające program akcji na zbliżający się okres wielkiej wojny – „Niemcy, Rosja i kwestia polska” - oraz jego dzieło powojenne, będące czymś w rodzaju sprawozdania z wykonania tej akcji – „Polityka polska i odbudowanie państwa” - pozostaną na zawsze klasycznymi

dziełami polskiej literatury politycznej, traktującej o polityce zagranicznej. Do tej samej dziedziny należy cały szereg rozdziałów książek „Świat powojenny i Polska” i „Przewrót”.

Trzecia grupę dzieł Dmowskiego są dzieła, traktujące o przyszłości świata, Europy i Polski, o głębokim kryzysie (nie tylko ekonomicznym, ale przede wszystkim duchowym), trapiącym dzisiejszą ludzkość i o tym, jakie należy zastosować środki zaradcze, by cywilizację europejską (a wraz z nią i Polskę) od dalszego pogrążania się w upadku uratować. Należą tu „Świat powojenny i Polska” i „Przewrót”. Do tej samej dziedziny byłaby należała i książka o podstawach cywilizacji europejskiej, nad którą Dmowski pracował w ostatnich czasach, a której już nie zdążył ukończyć. O książce tej, do której napisania przygotowywał się niezwykle starannie, studiując w tym celu obfitą literaturę i kilkakrotnie przerabiając to, co zaczął już pisać - zwykł był mawiać w rozmowach, że będzie to podstawowe dzieło jego życia. Że będzie to dzieło, które posunie naprzód ogólny dorobek myśli ludzkiej, a zarazem da pogłębione podstawy światopoglądowi nacjonalistycznemu wszystkich europejskich narodów. Niestety, tajemnicę treści tej książki, poza niewielkimi już napisanymi (i częściowo drukowanymi w „Polityce Narodowej”) fragmentami, oraz poza strzępkami myśli, ujawnionymi w rozmowach, zabrał z sobą do grobu…

Czwartą grupę dzieł Dmowskiego są prace traktujące o sprawach, wchodzących w zakres polityki wewnętrznej. Należy tu „Upadek myśli konserwatywnej w Polsce” oraz szereg prac drobniejszych, zarówno przedwojennych, jak powojennych.

Obok pisania książek Dmowski pisał również - w pewnych okresach czasu w wielkiej nawet ilości - artykuły dziennikarskie, których przeważnie nie podpisywał. Nie wszyscy o tym wiedzą, że w wolnych chwilach, niejako dla wypoczynku, a zarazem dla propagowania swoich myśli w popularniejszej formie, pisywał również - pod pseudonimem K. Wybranowskiego - powieści, z których jedna („Dziedzictwo"), zdobyła sobie niemałe powodzenie wśród najszerszych kół czytelniczych.

Jędrzej Giertych (1903 – 1992) – polityk, historyk, publicysta, wydawca, działacz. W l. 1927 – 1932 pracował w MSZ, odszedł pod naciskiem władz sanacyjnych. W latach 1932 - 33 sekretarz Komitetu Wykonawczego Obozu Wielkiej Polski. Pracował w „Gazecie Warszawskiej" i „Warszawskim Dzienniku Narodowym" i „Polityce Narodowej". 1935 – 1939 – członek Zarządu Głównego Stronnictwa Narodowego. Wśród „młodych" był zdecydowanym przeciwnikiem polityki sanacyjnej (przeciwnik polityki prezesa SN Tadeusza Bieleckiego), krytykował politykę Józefa Becka, działał aby Polska wsparła Czechosłowację w jej konflikcie z hitlerowską Rzeszą Niemiecką. W kampanii wrześniowej walczył na Helu; więziony w obozach koncentracyjnych; od 1946 na emigracji w Londynie. W 1961 r. usunięty przez Bieleckiego ze Stronnictwa Narodowego. Założył Towarzystwa im. Romana Dmowskiego. Wydawał „Horyzonty", „Opokę" i prace Feliksa Konecznego. Autor licznych prac, w tym m.in. *Józef Piłsudski 1914 –1919* (3 tomy); *Rola dziejowa Dmowskiego; Tysiąc lat historii polskiego narodu* (3 tomy); *U żródeł katastrofy dziejowej Polski: Jan Amos Komensky*.